

מבית קלוי

פסקים הלכות והליכות מבית מדרן בעל שבת הלוי זצ"ל

ע"י הגאון רבי משה שטיין שליט"א

רומ"צ בית הוראה זכרון מאור רב דקהל הסידים קרית הרצון ב"ב

• הלכות חנוכה •

ז. נר חנוכה צריך לדלוך חצי שעה וע"כ יתן כמות שמן בנר שידלק חצי שעה. שו"ע תרע"ב ס"ב

ח. סוף זמן ההדלקה הוא עד שתכלה רגל מן השוק, והוא כחצי שעה אחר צאת הכוכבים. אמנם בזמנינו שאנשים הולכים ברחוב מאוחר יותר, מן הדין זמן ההדלקה מאוחר יותר, כל זמן שאנשים הולכים ברחוב. וכמובן שיש הבדל במציאות בין ערים לעיירות וכפרים בזמן זה. ומ"מ לכתחילה יקדים להדליק בצאת הכוכבים וכמו שתיקנו בתחלה, וגם דזריזין מקדימין למצוות, וע"כ בעלי החנויות ישתדלו ג"כ להדליק בזמן צאת הכוכבים.

שמעתי ממרן זצ"ל. (ולגבי סוף הזמן במוצש"ק בעיר היה רגיל לומר בזמנו שעד השעה 10.30 - 10.00 עדיין אינו מאוחר). וכ"כ בשבת הלוי (ח"ז סו"ס פ"ד, חי"א ס' קס"ב א')

ט. מי שבא לביתו מאוחר בלילה, המנהג שמדליק בברכה אף אם אין לו בני בית או שהם ישנים.

שמעתי ממרן זצ"ל. ועיין בשו"ע סי' תרע"ב ס"ב דמדליק כל הלילה. ובמ"ב (ס"ק י"א) כ' עד עמוד השחר וברכה. והיינו דוקא אם בני הבית נעורים אבל אם ישנים ידליק בלא ברכה, (מ"א דה"ח וחי"א). וע"ש בשע"צ (ס"ק י"ז) דדעת החמוד משה דאם אפשר יקיץ מבני הבית, ואם א"א להקיצם מ"מ ידליק ויברך, דלפ"י המג"א אם יהיה אדם במקום שאין איש אף מאנשי הבית שם ידליק בלי ברכה. ולא ראינו זה בפוסקים, ואדרבה הש"ג כ' בשם ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק ומשמע דהיינו בברכה, וע"כ דאם אין אנשים לא יבטל המצוה וכן נוהגין העולם עכ"ל (החמוד משה), וספק ברכות להקל, ומ"מ מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו, עכ"ל.

י. וגם אם בא לביתו סמוך בתוך חצי שעה לעלות השחר יכול להדליק בברכה אף שגמר החצי שעה של ההדלקה תהיה כבר לאחר עלוה"ש.

שבת הלוי (ח"ח סי' קנ"ו ב'), דכן משמעות לשון השו"ע סי' תרע"ב ס"ב ומג"א ומ"ב שם שידליק כל הלילה, והיינו כל הלילה ממש והכי מסתבר.

יא. כשהבעל חוזר מאוחר לביתו, ידליק כשבא לבית ולא יצוה לאשתו להדליק עבורו בזמן.

שמעתי ממרן זצ"ל, ועיין סי' תרע"ה ס"ג בביאור"ל. ובחיי"א (כלל קנ"ד סל"ג).

יב. כשהאשה חוזרת מאוחר לבית מסיבה כל שהיא, ימתין לה בעלה בהדלקה אף אם הוא מהמדליקים בחוץ.

שמעתי ממרן זצ"ל, מסופר על גדול אחד שהמתין כמה שעות לאשתו, ושאלוהו ע"ז, וענה דאיתא בגמ' נר שבת ונ"ח נר שבת עדיף משום שלום ביתו, ואם בטלו לגמרי נר חנוכה משום שלום בית, כ"ש שיש לדחות ההדלקה בכמה שעות].

יג. נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקין, והיינו כחצי שעה (סי' תר"ע ס"א), ונמנעות ממלאכת טויה ותפירה וכדומה. (מ"ב סק"י, ושע"צ סק"י) והטעם כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה.

יד. אבל מלאכת המטבח כאפיה ובישול מותרת. שמעתי ממרן זצ"ל, דכל מלאכה שיש בה עמל יש להמנע, ובעבודות המטבח לא נהגו איסור. וכן אמר דמשטיפת הרצפה ראוי להמנע, ושטיפת כלים במטבח לפי הענין.

א. מדליקים נרות בבית הכנסת בין מנחה למעריב. ומתחילים לומר על הניסים בתפלת ערבית ואין מכריזים לפני שמונה עשרה על הניסים.

בשאר ההכרזות של יעלה ויבוא בליל ר"ח, הורה מרן זצ"ל להכריז, וכשלא הכריזו, הכריז בעצמו יעלה ויבוא. אבל לגבי חנוכה נהג כמו שכתב בליקוטי מהר"ח שהמנהג שאין מכריזים, שכיון שמדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת לפני מעריב זה מזכיר לומר על הניסים. ואמר מרן זצ"ל שלפ"י כשלילה ראשון של חנוכה במוצאי שבת יש להכריז כיון שהדלקת הנרות בבית הכנסת היא לאחר מעריב. ובמ"ב (סי' רל"ז סק"ז) כ' דלאו דווקא להכריז ר"ח או ותן טל ומטר אלא אפילו להכריז על הניסים שפיר דמי ע"ש

ב. אבל תוך י"ב חודש אינו מתפלל לפני העמוד, בחנוכה, בשחרית מנחה וערבית.

כן נהג מרן זצ"ל, וכן הורה בבית המדרש.

במ"ב יש בזה סתירות, בסי' תרפ"ג (סק"א) כ' המ"ב מפמ"ג ששחרית אינו מתפלל דיש הלל, וערבית מתפלל, ובסי' תרע"א (סקמ"ד) שמתפלל מנחה ומעריב. ובסי' תקפ"א (סק"ז) בשם המח"ש שמוותר להתפלל שחרית עד הלל ולא מוסף. אמנם בביאור הלכה (סי' קל"ב במאמר קדישין) כתב, האבל מתפלל לפני העמוד אפילו בימים שאין אומרים בהם תחנון, אבל ימים שאין אומרים בהם למנוח וא-ל ארך אפים אין לאבל להתפלל לפני העמוד.

ולמעשה יש בזה מנהגים שונים, ובשם החת"ס מובא שלא יתפלל שחרית, ובשם הכת"ס שגם מנחה ומעריב לא יתפלל.

ג. מי שיש לו מגין קבוע למעריב מאוחר יותר, מותר להדליק נרות חנוכה בזמנה עם צאת הכוכבים ולהתפלל מעריב אח"כ.

שמעתי ממרן זצ"ל, דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, לא שייך אלא כשעומד עכשיו לקיים שניהם ולא כשאינו עומד עתה להתפלל מעריב. וכמ"ש בשאגת אריה (סי' כ"ב).

זמן הדלקת הנרות

ד. זמן הדלקת הנרות עם צאת הכוכבים, מתפללים מעריב בזמנה בצאת הכוכבים ומדליקים מיד אח"כ. בשו"ע סי' תרע"ב ס"ח כתב שמדליקין עם סוף השקיעה ובמ"ב סק"א דהיינו בצאת הכוכבים, אך הרבה פוסקים ס"ל שמדליקין בתחילת השקיעה, ויש נוהגים להדליק כעשרים דקות לאחר השקיעה.

ה. באם אינו יכול להדליק בזמן צאת הכוכבים יכול להקדים ולהדליק משקיעת החמה, אבל לא יקדים להדליק מפלג המנחה, ועדיף להדליק ע"י שליח מהשקיעה ואילך, ולא להדליק בעצמו מפלג המנחה. בשו"ע סי' תרע"ב ס"א כתב בשם יש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להדליק מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק, ובשע"צ כתב מפר"ח ומברכי יוסף דנקטינן להלכה כהיש מי שאומר, ובשבת הלוי (ח"ד ס' ס"ו) הביא דהחיד"א חזר בו בפ"י כסא רחמים למסכת סופרים (פ"ב) ממ"ש בברכ"י, אמנם משמעות הפמ"ג (ר"ס תרע"ב) להלכה כהמ"ב, וע"כ אפ"י בשע"ד אינו ברור להלכה, ופשוט שמי שיכול להדליק בזמנו ע"י שליח ועדיף משידליק בעצמו מפלגה"מ.

ו. וכן מסתבר שעדיף להדליק בעצמו מאוחר מאשר להדליק בזמנו וע"י שליח. שבת הלוי (ח"ד סי' ס"ו)

איסור אכילה לפני ההדלקה

טו. משהגיע זמן הדלקת נרות אסור לאכול סעודה, דהיינו פת יותר מכביצה (ט"ז ומג"א ס"ס תרע"ב כתבו דאסור לאכול משהגיע הזמן) אבל טעימה דהיינו פת עד כביצה או פירות אפילו הרבה מותר. ויש להחמיר שלא לאכול גם חצי שעה קודם זמן ההדלקה. שעה"צ (ס"ק י"ד) כתב דגם חצי שעה קודם יש להחמיר מי שמתפלל בזמן זה"כ, [מחה"ש] ע"ש. וכן חצי שעה למי שמדליק בשקיעה. ודין טעימה נתבאר בס"י רל"ב ובהל' פסח סי' תל"א.

טז. מי שנמצא בעיר אחרת והוא בדרך להדליק בביתו, אסור לו לאכול קודם הדלקה, אע"פ שבזמן זה ממילא אינו יכול להדליק. שמעתי ממרן זצ"ל

יז. אשה שממתינה לבעלה שיבוא להדליק, מותרת לאכול.

שמעתי ממרן זצ"ל, כיון שהבעל מדליק ולא היא, וא"צ שתהיה בשעת הדלקה. ועיין בנחלת צבי בהלכות מילה סי' רס"ב, שהאב אסור לאכול קודם מילת בנו. ואם כיבד אחר למול מותר לאכול, ועיי"ש אם המוהל מותר לאכול.

החייבים בהדלקה ודין אורח ובחור ישיבה

יח. כשהאשה איננה בביתה כגון בבית חולים בית החלמה וכדו', והבעל אינו מדליק בביתו, אלא בבית הוריו וכדו', יוצאת האשה בהדלקתו כיון שמדליק בעצמו. אבל אם אינו מדליק בעצמו ורק משתתף בפרוטה בהדלקת בעה"ב אינה יוצאת בהדלקתו.

שמעתי ממרן זצ"ל. [וכן שמעתי ממרן זצ"ל לגבי הדלק"ג שבת שיוצא הבעל בהדלקתה גם אם מדלקת בבית החלמה וכדומה.

יט. בחורים השוהים בפנימית הישיבה ואוכלים וישנים שם, מעיקר הדין יכולים להדליק הן בחדר האוכל והן בחדרים, בין אם הם בבנין אחד או בבנינים נפרדים. ועדיף שידליקו בחדרם שמייוחד להם יותר מאשר בחדר האוכל ויכולים להדליק גם בביהמ"ד דגם הוא כא' מחדרי הבית שאפשר להדליק בכל אחד מהחדרים.

בחורים הנמצאים כל היום בישיבה ואוכלים שם ובליילה הולכים לביתם לישון, יכולים להדליק בישיבה כיון ששוהים שם כל היום. וגם אם אוכלים רק סעודה אחת בישיבה מותרים להדליק שם.

בשבת הלוי (ח"ג סי' פ"ג) האריך בזה, ומסקנתו דבזה"ל ליכא חשדא אם ידליק במקום אכילה ולא במקום שינה. ומיהו בישיבה עצמה בבית א' אין הבדל בין מקום אכילה למקום שינה כמו דאין הבדל בבית פרטי אם מדליק בחדר זה או בחדר אחר. ובישיבות גדולות נראה יותר שידליקו בחדרם כיון שמייוחד להם יותר מחדר האוכל שיש רבים שם ואינו ניכר כ"כ.

ונראה שיכולים להדליק גם בביהמ"ד כיון שהוא באותו בית שאוכל וישן שם והוא בחדר אחר בדירה פרטית, גם אין שום חשד אם לא ידליק בחדר אוכל, וגם הביהמ"ד נקרא בי רבנן ע"ש שדרין שם כל היום ושוהים שם כביתם וע"כ מותר להם גם לאכול ולשתות שם כמבואר בש"ס ובשו"ע סי' קנ"א ס"א. וגם אם אוכלים רק סעודה אחת בישיבה מותרים להדליק שם, דהא כ' הב"ח בס"י תרע"ז (אות ג') דמה דבעינן שיאכל בקביעות במקום אחד ולא מהני כשאוכל סעודה אחת אצל חבירו בדרך עראי, הוא משום חשד מבני ביתו שיאמרו שלא הדליק כשלא ידליק במקום הרגיל. ומוכח מזה דמעיקר הדין די אם אוכל סעודה בודדת במקום שהוא עכשיו. וכל זה לא שייך בבחורי ישיבה שהם קבועים בישיבה ואין זה עראי, וגם לא שייך חשד בני ביתם, עכ"ד.

ומרן זצ"ל הורה דגם אם חדרי האוכל והפנימיה בבנינים נפרדים מ"מ דינם כנ"ל. [וכ"כ לדינא להעדיף להדליק בחדרי הפנימיה בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד. ובשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ח. ומרן החזו"א זצ"ל היה מורה להדליק בחדר האוכל].

כ. בחור ישיבה שאוכל וישן בישיבה, מ"מ יכול להדליק גם

בביתו אפילו אינו אוכל וישן שם, שהרי ביתו הוא. (הוראת מרן זצ"ל)

כא. מי שישן במקום אחד ואוכל במקום אחר בזמן הזה שמדליקים בפנים ידליק במקום שאוכל, שמקום האכילה עיקר. שו"ע סי' תרע"ז ס"א שאכסנאי צריך להדליק בפתחו אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעה"ב, והטעם משום חשדא. וכ' הרמ"א וי"א דבזה"ל שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו. וכ' המ"ב (סקי"א) ועיין באחרונים שכתבו דגם הדיעה הראשונה מודה בזה"ל דכיון שמדליקים בפנים ליכא חשדא מעוברים ושבים, ובני הבית יודעים שהדליק במקום שאוכל.

כב. וכל זה כאשר מקום השינה והאכילה שוים ששניהם מיוחדים לו. אבל מי שנוסע להתארח בעיר אחרת ואוכל במקום אחד עם אחרים, וישן בבית אחר ויש לו שם חדר מיוחד לעצמו מקום שינה עיקר וידליק במקום שינה.

כג. הסועד אצל חבירו באקראי [כגון בן נשוי ההולך לסעוד בבית ההורים] צריך להדליק בביתו ואינו יוצא בהדלקה בבית אחרים, מ"ב סי' תרע"ז ס"ק י"ב.

כד. וכן אשה שאין לה בעל ונכנסת לשכנים להדלקת נר חנוכה אף אם אוכלת שם משהו אינה יוצאת בזה וחייבת לחזור ולהדליק בביתה בברכה [ומ"מ ברכת שעשה ניסים ושהחיינו נראה דיצאה ולא תברך שוב] דנראה שיצאה בברכה ששמעה שם, דלא גרע מברכת הרואה.

כה. אבל מי שמתארח בבית אחרים באכילה ושינה ליום אחד בלבד, ידליק במקום שנמצא ואינו צריך לשלוח שליח להדליק בביתו מפני החשד, דאין שייך בזמנינו. ביאור הלכה (סי' תרע"ז ס"א ד"ה במקום) וז"ל, עיין מ"ב מש"כ דמי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו' ודוקא באופן זה אבל אם הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על ח' ימי חנוכה דבר ברור הוא שכיון שסועד וישן שם כל ימי חנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה, דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק. וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית וכיון שישנים בני הבית שם ידליקו [פר"ח עיי"ש] עכ"ל. ושמעתי ממרן זצ"ל דפשיטא שגם המשנה דירתו לשינה ואכילה ליום אחד משנה מקומו ומדליק היכן שנמצא, ולא כתב הפר"ח המשנה לשמונה ימים בדוקא.

כו. הנוסע לשבת להתארח בבית אחרים מדליק שם נרותיו בערב שבת. ולגבי מוצאי שבת אם אינו חוזר מאוחר ימתין וידליק בביתו. ואם חוזר מאוחר ידליק היכן שנמצא במשך השבת.

שמעתי ממרן זצ"ל. והיה רגיל לומר בזמנו שבמוצ"ש בעיר עכ"פ עד השעה 10.00-10.30 עדיין אינו מאוחר, ובזמנינו הוא מאוחר יותר והכל לפי העניין

כז. חתן המתחתן בחנוכה בלילה לאחר זמן הדלקת נרות, ולאחר סעודת הנישואין נכנס לגור בדירתו, מדליק היכן שנמצא בזמן ההדלקה כגון בבית הוריו וכדו'

שמעתי ממרן זצ"ל, כיון דזהו מקום דירתו עתה. וע"ע בשבט הלוי (ח"ח סי' קנ"ח), במי שנוסע לחו"ל מביתו חצי שעה אחר זמן ההדלקה, דכיון שזהו ביתו הקבוע חייב להדליק בביתו כיון דבשעת חלות חיוב ההדלקה הוא בביתו, וזהו ביתו הקבוע גם לעתיד. ואפילו מי שיוצא מביתו לצמיתות בשעה הזאת נראה דידליק בביתו. אלא דיש להסתפק קצת למש"כ הרמ"א סי' תרע"ב ס"ב דבזה"ל א"צ להזהר להדליק בחצי שעה ראשונה, וא"כ בעיקר הלילה יהיה כבר בביתו הקבוע אח"כ, וא"כ זה עיקר ביתו, ועדיין צל"ע בדין זה, עכ"ד.

כח. מי שמתארח בבית הארחה, ולא ניתן להדליק שם בחדרו או בחדר האוכל, יכול להדליק בחדר המשמש את האורחים, כגון חדר תה או חדר כניסה (לובי). דכיון שהחדר משמש את האורחים הרי זה כא' מחדרי הבית.

מדיני המנורה השמן והפתילות

כט. יהדר שתהא לו מנורה נאה כפי יכולתו, ואם ידו משגת יעשנה של כסף. מ"ב (ס' תרע"ג ס"ק כ"ה), כתבו הספרים שטוב שכל אחד יטרח לעשות לו מנורה יפה לפי כחו, וכן הנרות יעשה יפה. באר היטב (סו"ס תרע"ג), בשם סדר היום.

ל. והמדליק במנורת כסף ומכניס בגביע כלי זכוכית קטן לשמן כנהוג, נחשב כמדליק בכלי כסף, ולא כמדליק בכלי זכוכית, וכן נהג מרן זצ"ל.

לא. כל השמנים כשרים לנר חנוכה. ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית. (שו"ע תרע"ג ס"א)

לב. שמן זית קרוש העשוי כעין נרות, ונמש ע"י ההדלקה, דינו כשמן זית לנ"ח. שבט הלוי (ח"ט ס' קמ"ג), דאף שלהדלקה בביהמ"ק פסול דכיון דנקרש בטל מהות השמן, וכמ"ש הרמב"ם (בפ"א מטומאת אוכלין הי"ט) דשמן שנקרש אינו לא אוכל ולא משקה, וחצי לוג הוא מכלי הלח לקדש שמן המנורה, וא"כ שמן קרוש אינו מתקדש. ואם נקרש אחרי שקדשו בכלי שרת, וקודם ההדלקה יש להסתפק. מ"מ לענין נ"ח אין לדחותו אפילו מהידור, כיון שנמש ע"י ההדלקה, אף דאינו שווה לגמרי לביהמ"ק. וכ"כ בשבט הלוי (חלק י' ס' ח' ב').

לג. שמן למאור - [שמן שאינו מומלץ לאכילה] - כשר לנר חנוכה. שמעתי ממרן זצ"ל. וביאור הדברים, דשמן זה יש בו חמיצות גבוהה ואינו מומלץ לאכילה. אבל אף שנראה שאינו כשר למקדש, הרי כבר הבאנו לעיל דא"צ שיהיה דומיא דמקדש. וגם שמן זה אינו אסור לאכילה, אלא שאינו מומלץ, עכ"פ בכמות גדולה. ואינו דומה לנמצא עכבר בשמן דמאוס הוא ואסור לנר חנוכה, וכמ"ש במ"ב ס' תרע"ג סק"ג מאשל אברהם. [לפעמים השמן אינו דולק כראוי וכדאי לבדוק לפני חנוכה].

לד. הדלקה בשמן זית עם פתילה או פתיל צף - שהפתיל כרוך במעט שעווה או פרפין מותרת, ונחשב כהדלקה בשמן זית. שמעתי ממרן זצ"ל, ועיין בשבט הלוי (ח"ח ס' קנ"ז) דאין בזה חשש שברגע ראשון נדלק נר שעווה, ורק אח"כ הפתילה, דזו צורת הפתילה שראויה להדלקה ויוצא הדלקה ראשונה בגדר הדלקה עושה מצוה עד שתתפוס הפתילה שהוא זמן קצר מאוד ודו"ק, ע"כ. וכן נראה שהשעווה נימסת מיד כשמקריבים האש להדליק הפתילה, והפתילה עצמה נדלקת. [וכן אין חשש במה שהפתילה קצרה ואין בשמן שכנגדה שיעור לחצי שעה, כיון שהפתילה יורדת מאיליה במשך הזמן כשהשמן מתמעט].

לה. אינו חייב ליקח בכל יום פתילות חדשות. והמנהג להחליפם בכל יום. וכן נהג מרן זצ"ל, בשו"ע ס' תרע"ד ס"ה, כתב דאין צריך להחליף הפתילות בכל יום, וכן נהג מרן החת"ס ז"ע. אמנם בד"מ בשם הכלבו ואבודרהם כתב דמ"מ נהגו להחליפם. ובלקט יושר כתב שכן נהג רבו התורה"ד. וכן נהגו רבים מגדולי ישראל. [ובמאירי שבת (כ"א ב') כתב שהוא דומיא דמקדש שהחליפו הפתילות כל יום].

ההדלקה

לו. מרן זצ"ל הסיר את נר השמש מהפתילה כשראה שדולק היטב אף שלא נדלק רוב היוצא מהפתילה. בביאור הלכה (ס' תרע"ג ס"ב ד"ה הדלקה) כתב בתשובת מהר"ר ברוגא (סל"ט) כתב דלא יסלק ידו אחר הברכה עד אשר ידליק רוב הפתילה היוצא מן השמן [פ"ת], ע"כ. וכן בהדלקת נר שבת כתב השו"ע (ס"ק כ"ו) שהוא כדי שיהא הלהב עולה יפה מיד כשיסלק ידו כמו שהיה בהדלקת המנורה. אמנם מרן זצ"ל הסיר את הנר לאחר שראה שדולק היטב אף שעדיין לא נדלקה רוב הפתילה, ויש לזה מקור בשאלתות (ר"פ תצוה) שכתב טעם הדין משום חשש שמא יכבה וכעין זה בפסקי הרי"ד (סופ"ק דשבת) דהחשש שמא יכבה יובא להטות בשבת וכ"כ בפסקי ריא"ז שאם אינה דולקת יפה שמא יבוא להטות, וטעמים אלו לא שייכים בנר חנוכה, וגם בנר שבת מקילים, כיון שבזמנינו שהפתילות עשויות היטב אין חשש שמא יכבה.

לז. מרן זצ"ל הדליק המנורה בחלון הבית הפונה לרשות הרבים. שבט הלוי (ח"ד ס' ס"ה) שהמנהג להניח בחלון. ובימות השבוע הדליק בחדר שלפניו מרפסת פתוחה, בדלת המרפסת הפונה לרה"ר, והמזוזה קבועה בימין הכניסה מהמרפסת לחדר, ומצד החדר מנורה בימין ומזוזה בשמאל, ובערב שבת הדליק בקומה השניה בחלון שניתן לראותה מרה"ר ומבתי השכנים.

לח. מי שחלון ביתו למעלה מעשרים אמה, אם יש בנינים סמוכים שניתן לראות את המנורה, ידליק בחלון הפונה אליהם, ובמקום שגם בני הבית רואים את המנורה. שבט הלוי (ח"ד ס' ס"ה) כיון שיש היכר לבני הבית, ובפמ"ג (תרע"א מ"ז סוסק"ה) כ' דגם למעלה מכ"י קצת היכר לרה"ר, ובמחה"ש (סק"ו) כ' כן בדרך אפשר. וע"כ אם בראה רגילה רואים השכנים ממול ידליק בחלון.

לט. בירך על ההדלקה ונפלה המנורה ונשפך השמן ורוצה להדליק במנורה של אחר המוכנה שם, יש להסתפק אם יברך שוב או ידליק בלי ברכה ודעביד כמר עביד. שבט הלוי (ח"ט ס' נ"ט), נחלקו האחרונים בהמבואר בשו"ע (ס' כ"ה) שאם בירך על התפילין ונפסקה הרצועה קודם ההנחה דא"צ לברך. וכ' בשע"ת ובמאמר מרדכי שאם צריך להניח תפילין אחרות צריך לברך. ובדע"ת הביא מנהר שלום שא"צ לברך. ובמאסף לכל המחנות הביא דעות החולקים בזה. וע"כ הרוצה יכול לברך ומי שאינו מברך אינו משתבש, וע"ש.

מ. איסור הנאה מנר חנוכה - נר חנוכה אסור להשתמש לאורה ואף להתחמם בהם וכדומה אסור. שבט הלוי (חי"א ס' קס"ד), דלדעת בעה"מ ריש פ"ב דשבת דאיסור תשמיש משום דדמיא למנורת המקדש ודאי דאסור, ואפילו להרמב"ן במלחמות שם שחולק ע"ז, מ"מ מפורש דאיסור השימוש בנר הוא בכל ההשתמשויות ע"ש.

מא. נרות חנוכה שמפיצים ריח ע"י הדלקתם, אין איסור ליהנות מהריח. שמעתי ממרן זצ"ל, וכ"כ בשבט הלוי (חי"א ס' קס"ד) לפי שאין הנר עצמו מוציא ריח אלא דבר אחר שמעורב בו, וא"כ אין בזה הנאה מנר חנוכה.

הדלקת נרות בערב שבת

מב. בערב שבת מדליקין תחלה נרות חנוכה, ואח"כ נרות שבת. ומברכים על הדלקת נרות החנוכה, אף שמדליקין בעוד היום גדול. ס' תרע"ט ס"א. ועיין בשבט הלוי (ח"ח ס' קנ"ד). זמן ההדלקה הוא מעט קודם זמן הדלקת נרות שבכל מקום לפי מנהגו. ובפמ"ג (ס' תרע"ט במ"ז א') כתב, ולכאורה נראה בער"ש יזמין תחלה נ"ח בשמן ופתילות ולא יזמין השרגות עם הנרות על השלחן לנר שבת, דיל"ל כל שאין שניהם לפניו לא אמרינן תדיר קודם, ואין עת האסוף פה. גם דלא ליהוי ככיסופא לנר שבת, ע"כ טוב לעשות כן, עכ"ל. [סתירת הדברים שמייירי גם כאשר האשה מדליקה את נרות השבת, ולא שהוא מדליק שניהם, כיון שחובת ההדלקה היא חובת שניהם]. ושמעתי ממרן זצ"ל שלא נהגו לחשוש לזה (מפאת קוצר הזמן).

מג. ובלבד שיהא אחר פלג המנחה וצריכים להזהר שלא להדליק סמוך לשקיעה ואף הנוהגים כר"ת [שזמן פלג המנחה לר"ת סמוך לשקיעה ראשונה [שלש דקות לפני השקיעה], מ"מ לא יאחרו להדליק עד סמוך לשקיעה ראשונה מחשש חילול שבת.

מד. וצריך ליתן שמן שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. אחרונים מ"ב ס"ק ב'.

מה. אף הרגילים להתפלל בער"ש מנחה לפני השקיעה, מ"מ יש מהם המתפללים מנחה בערב שבת חנוכה מוקדם יותר מנחה גדולה, כדי להדליק נרות חנוכה לאחר מנחה, וכן נהג מרן זצ"ל. מ"ב סק"ב כתבו האחרונים (שע"ת ופמ"ג) דנכון לכתחלה שיתפלל מנחה תחלה ואח"כ ידליק [וכן מובא שנהג בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל, ועי' בשו"ת דברי משה ס' ט"ו מ"ש בזה]. ובשעה"צ (סק"ז) כתב, דאל"ה נראה קצת כתרתי דסתרי, דכיון דמדליק בעוד היום גדול ע"כ סומך על הקולא דמפלג המנחה ולמעלה נוכל לעשותו כמו לילה וא"כ איך יתפלל אח"כ מנחה [פמ"ג בסו"ס תרע"א] (ומ"מ משמע שם דכל זה דוקא בדאפשר ליה. וגם דבאמת זה שייך רק אם הוא הרבה קודם שקיעה), ודה"ח ונזירות שמשון, עכ"ד. ועיין בשו"ת צור יעקב (פרוביז'א) במ"ש ליישב מנהג המתפללים מנחה סמוך לשקיעת החמה כמו בכל ער"ש, ומקדימין נ"ח למנחה.

מו. יזהר שלא להעמיד המנורה במקום שעלול לכבות בשבת ע"י פתיחת וסגירת הדלת. שו"ע ס' תרפ"ה ס"א

מז. ואם מניחו על כסא נעשה הכסא בסיס לדבר האסור. וע"כ אם צריך להזיז אח"כ את הכסא יזיזנו כלאחר יד. ואף אם מניח על המגש משהו חשוב כשעון זהב וכדו' שמעתי ממרן זצ"ל

בבית מרן זצ"ל. סופגניות נעשות מעיסה עבה ומטוגנות בשמן עמוק. ובשו"ע או"ח סי' קס"ח סי' ג כתב, שאפילו עיסה שבליטלה עבה אם בישלה או טיגנה אין לברך עליה המוציא, אפילו יש עליה תוריתא דנהמא, ואפילו נתחייבה בחלה, דברכת המוציא אינו הולך אחר שעת אפיה. ויש חולקין שכל שתחלת העיסה עבה אפילו ריככה אח"כ במים ועשאה סופגנין, ובישלה במים או טגנה בשמן, מברך עליהם המוציא. וכ' הרמ"א ונהגו להקל. ומסיים השו"ע וירא שמים יצא ידי שניהם ולא יאכל אלא ע"י שיברך על לחם אחר תחלה, ע"כ.

ומנהג העולם להקל [ואף אם אין מורגש טעם השמן בעיסה, (כיון שמחמת החום נאפה מבחוץ ולא נבלע בעיסה), מ"מ אינה נעשית להשביע אלא קינוח, ומכניסים בה סוכר. וי"ל שגם סופגניות שנאפות בתנור, שטובלים את העיסה בשמן ואופים בתנור, מ"מ אינן נעשות לשובע אלא לקינוח וברכתם בומ"מ].

נה. הפרשת חלה - עשה עיסה על מנת לעשותה סופגניות, לטגנה בשמן עמוק, מפריש ממנה חלה בלי ברכה. שו"ע סי' שכ"ט ס"ג העושה עיסה ע"מ לבשלה או לטגנה פטורה מן החלה, והש"ך (סק"ד) כתב דהרבה פוסקים חולקים וס"ל דנתחייבה משעת גלגול, ולכן יש להחמיר להפריש בלי ברכה, או לאפות חלק ממנה כדאיתא בשו"ע ס"ד וכדלהלן.

נו. ואם אופה ממנה אפילו מעט חייב להפריש בברכה. שו"ע שם ס"ד מירושלמי, והטעם שמא ימלך לאפותה כולה, או כדי שיעור חלה. וכת' הש"ך (סק"ו) והט"ז (סק"ה) בשם הב"ח שמברך על ההפרשה אף שהוא ספק דבריהם מברכים על זה, ע"ש. ועוד כתבו הט"ז (סק"ד) והש"ך (סק"ה) בשם הב"ח, שאם עשאה ע"מ לאפות חלק ממנה, ולבסוף לא אפה ג"כ נתחייבה כל העיסה, ועוד כתב הש"ך בשם הב"ח שלכתחלה יפריש קודם האפיה ואח"כ יאפה כדי שיהיה מן המוקף, ואם אפה תחלה יניח האפוי אצל העיסה ויפריש על שניהם.

נז. חימום סופגניה בשבת - סופגניה שמטוגנת בהרבה שמן, והיא יבשה בלי מילוי, מותר לחממה בשבת ע"ג כלי העומד ע"ג האש. ואין לחשוש משום אפיה אחר בישול כיון שאין דרך אפיה בכך, ואין לאסור משום אפיה אחר בישול רק בדרך אפיה. [וכן יש לומר שאין זה נחשב כאפיה, כיון שלא משנה כלל את הטעם לאפוי].

נח. ואם יש בה מילוי כגון ריבה מותר לחממה כאשר המילוי אינו נוזלי (הריבה עצמה מבושלת לגמרי) שדינה כדבר יבש.

נט. אבל אם המילוי בריבה נוזלית, אם הכמות קטנה אין בו משום בישול כיון שהריבה מבושלת, ואם הכמות גדולה יותר והיא נוזלית ממש, נראה שדינה כדבר לח, שיש בו משום בישול אחר בישול.

יש מעט מאפיות שמוסיפות לריבה מים שאינם מבושלים כדי שתהיה נוזלית, ומזריקים לסופגניה לאחר האפיה. ויש להזהר שלא להניחם בשבת במקום שיכול להגיע ליד סולדת בו כיון שמבשל את המים.

בר מצוה ל' כסלו

ס. מי שנולד בר"ח א' טבת תשע"ג שלא היה אלא יום אחד ר"ח, ובשנת הי"ג שנת תשפ"ו יש שני ימים ר"ח נעשה בר מצוה ביום ראשון דראש חודש, ל' כסלו. (מ"ב סי' נ"ה סוף ס"ק מ"ה, מב"ח, אליהו רבה, רבי עקיבא איגר, ודרך החיים)

סא. בת שנעשית בת מצוה בשנה זו נולדה בל' כסלו תשע"ד, ונעשית בת מצוה בל' כסלו תשפ"ו.

שאין מועיל להחשיבו כבסיס לאיסור ולהיתר כיון שאין המגש מקומו של חפץ ההיתר. אבל כשמניח על השלחן חפץ של היתר, נחשב בסיס לאיסור ולהיתר שמקומם של חפצים הוא על השלחן.

מח. קטן שהגיע לחינוך המדליק נר חנוכה בע"ש מספיק שידליק נר אחד גדול שידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים ושאר הנרות מותר שיהיו קטנים יותר. שמעתי ממרן זצ"ל. דהמ"ב (סי' תרע"ה ס"ק י"ד) כתב דלקטן סגי שידליק נר א' בכל לילה לכו"ע, ואף שנוהגין שמדליק כמהדרין מן המהדרין, מ"מ בער"ש אפשר להקל יותר.

ר"ח טבת שחל בשבת - קריאת התורה

מט. השנה חל ר"ח טבת בשבת, ומוציאין ג' ספרים, וקורין בראשון ששה עולים בפרשת השבוע, ובשני קורא אחד בשל ר"ח ומתחיל וביום השבת, ובשלישי קורא מפטיר בשל חנוכה, וההפטרה רני ושמחי. (שו"ע סי' תרפ"ד ס"ב)

נ. כתבו הרבה פוסקים שלאחר הקריאה כשאומרים קדיש מניחים רק ב' ספרים על הבימה ואין מניחים גם את הספר הראשון של פרשת השבוע, ויש שנהגו להניח כל הג' ספרים וכן נהג מרן זצ"ל. במג"א (סי' קמ"ז ס"ק י"ב) דצריך להניח שלשתן על השלחן, ולא נהגו כן. ובשערי אפרים (שער ח' ספ"א) כתב שא"צ [וכמ"ש בלבוש סי' תרס"ט] ובמשנה ברורה (שם ס"ק כ"ז) כתב שא"צ להניח רק השלישית ולא הראשונה. אמנם אמר מרן זצ"ל שהמנהג בהונגריה היה להניח גם הראשונה. [וכ"כ בסידור ר' יעקב עמדין (ראה בפרשת החודש ובשמח"ת) ובעה"ש (סי"ז) ובלוח ארץ ישראל (דיני שמח"ת) בשם הגר"ש סלנט זצ"ל].

הדלקת נרות במוצאי שבת

נא. ישתדל שלא להתאחר ולהתעכב, כדי שלא ידליק נרות חנוכה זמן רב אחר צאת השבת. והנהוגים בצאת השבת כל השנה כשיטת ר"ת, לא ידליקו נרות חנוכה קודם זמן זה. מרן זצ"ל היה מזרז שלא להתעכב כדי שלא להדליק נרות מאוחר, ובמעשה רב להגר"א אות רל"ז כתב להזדרז במוצ"ש שלא יעבור הזמן דתכלה רגל מן השוק. ומ"מ אמר מרן זצ"ל שהנהוגים כר"ת לא יקדימו.

נב. מדליקין נר חנוכה בביהכ"ג אחר התפלה לפני עלינו, ולפני הבדלה. שו"ע סי' תרפ"א ס"ב

ובבית מבדיל על הכוס ואח"כ מדליק נרות חנוכה. דעת המחבר ורמ"א סי' תרפ"א ס"ב דמדליקין קודם הבדלה. וכ' המ"ב דהט"ז ועוד כמה אחרונים [עיי' בביאור הלכה] דקיימי בשיטתו, סוברים דהבדלה קודמת דתדיר קודם וע"כ בביהכנ"ס אין לשנות המנהג. ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. וכ"כ להלכה בקצש"ע סי' קל"ט סי"ז, ובערוך השלחן כ' שכן המנהג. ועיין בשבט הלוי (ח"ו סי' פ"ה) בבירור השיטות.

נג. לאחר הדלקת הנרות שרים המבדיל ומקפלים הטלית כנהוג.

סופגניות

נד. ברכתם - מנהג העולם לברך על סופגניות בורא מיני מזונות, ואין מקפידים לאוכלם דוקא בתוך הסעודה, וכן נהגו

מענה הלכה "מבית לוי" | בין השעות 24:00 - 8:00

0733-83-84-06

מערכת מבית לוי | פסקי מרן בעל שבט הלוי זצ"ל | 052-7152484 | m0779219211@gmail.com